

מורנו הרב יצחק מרדכי הכהן רובין

ליל שבת קדש פרשת אחרי מות - קדושים תשע"ח

לאחרונה משווקים מכשירי מיני בר עם הכשרים שונים המתירים את השימוש בהם בשבת, הן במים החמים והן במים הקרים. מכשירים אלו נבדקו על ידי גופי כשרות למינהם שאין בהם חששות של בישול בשבת ופעולות חשמליות בשעת הוצאת המים. אך דא עקא שישנה מכשלה בשימוש בחלק ממכשירים אלו הנוגעת לאיסור בורר בשבת, היות ולמכשירים אלו מחברים מערכות סינון לניקוי המים וכן לצורך מניעת אבנית, ויש בשימוש בה בשבת חששות של מלאכת בורר וכפי שנביא להלן.

לשתות מים עכורים [ראה להלן אות ג' גבי המציאות של מים עכורים], ונמצא שבפעולתו בהוצאת המים מהברז הוא מתכוין הן להוצאת המים והן לברירתם.¹

כמו כן מעשה הברירה שנעשה בעקבות פתיחת הברז יש לדון אותו "כמעשה" ולא "כגרמא", כיון שהוא נעשה בכח ראשון והוא כהסרת בידקא דמיא בכח ראשון שנחשב למעשה ולא לגרמא.²

¹ ואין זה דומה לדברי התרה"ד שנפסקו בסו"ס רנ"ג שכאשר יש לאדם ב' כוונות אחת עיקרית והשניה טפלה, נחשבת הטפלה לאינו מתכוין, דהכא כוונתו לברור את המים מתוך גרגרי הפחם ומשאר מיני הזוהמא חשיב כדבר עיקרי ודינו כמתכוין. וגם אינו שייך לנידון הרשב"א גבי צידת צבי, דהסברא בדברי הרשב"א היא שעיקר שם המעשה הוא סגירת הבית ואילו מעשה הצידה הוא דבר המזדמן ולכן אין לראות את פעולתו מתייחסת אל הצבי ולכן חשיב אינו מתכוין, משא"כ הכא גברי סינון גרגרי הפחם וכו' שמתקן במכרעת כלי המיוחד לברירה הרי זה שפיר נידון כמתכוין גם לדעת הרשב"א, ועוד שדברי הרשב"א לא הובאו להלכה, דכתבו הפוסקים סי' שט"ז ס"ג שאסור לסגור תיבה שיש בתוכה זבובים.

² ואין לומר דהוי רק הסרת מונע ונידון אותו כגרמא, דקיימא לן שהסרת מונע בכח ראשון חשיב מעשה, ואף שמצינו בתשובת מחזה אברהם או"ח סי' נ"ב [ובעוד כמה אחרונים] שהסרת מונע נידונית כגרמא ולא כמעשה, ולמד את דבריו מדברי שו"ת חתם סופר יו"ד סי' רי"ג דמקוה שנעשה ע"י שאדם הסיר את המונע והמים באו מכח זה דכשר ולא חשיב הווייתו ע"י אדם. אמנם מוכח בכמה מקומות שאינו כן אלא חשיב מעשה, וכפי שהביא מו"ר הגר"ש גלבר שליט"א בספרו נתיבות שלום כללי מלאכת מחשבת סי' נ"א אות י"ב, [א]. מדברי הגמ' שבת ע"ה ע"ב דרב מחייב שוחט משום צובע, שבית השחיטה נצבע בדם, והרי שם האדם רק חותך את הורדים והדם מקלח מאליו, ומוכח להדיא דחשיב מעשה ולא גרמא. [ב]. מדברי הגמ' שבת ק"כ ע"ב דלייט אביי על מי שפוחת דלת כנגד מדורה בשבת הואיל והרוח מלבה את האש, וחזינן שאף שהאדם רק מסיר מונע והרוח באה מאיליה ומ"מ נחשב מעשה דידיה. [ג]. מדברי התוס' בשבת דף ל"ח ע"ב במעשה דאנשי טבריא שאם היה סילון של צונן מונח בתוך המים החמים ובשבת פותח את הנקבים של הסילון ויוצאים המים ומתבשלים הוי מבשל בשבת,

חששות בורר במערכות סינון שיש בתוכם

גרגרי פחם

א. הארכנו במקום אחר^א בעניין חששות מלאכת בורר הקיימים במערכות הסינון שונות כאשר הסינון נעשה על ידי גרגרי פחם והמציאות היא שהמים שבתוך המיכל מעורבים עם גרגרים אלו שגורמים שמים אלו אינם ראויים לשתיה^ב, ובשעה שפותחים את הברז לצורך הוצאת מים מהמכשיר עוברים מים אלו שמעורבים עם גרגרי הפחם דרך מסננת ויוצאים אל כוס השתיה, ונמצא שמים אלו נבררו בשבת על ידי כלי המיוחד לברירה ויש בדבר משום חשש בורר דאורייתא.

ומחמת חשש זה כתבנו במאמר הנ"ל שיש להשתמש

אך ורק במערכות סינון ששמות גוש של פחם בתוך הסננים ולא גרגרי פחם, דבאופן זה שישנו גוש פחם [ולא גרגרי פחם] אין הוא נחשב כמעורב עם המים שמקיפים אותו.

פעולת הברירה נחשבת מעשה ונחשבת

כמתכוין

ב. והנה פעולה הברירה הנעשית על ידי פתיחת הברז ויציאת המים נחשבת כמתכוין שהרי האדם אינו רוצה לשתות מים מעורבים עם חלקיקי פחם, וכן אינו רוצה

^א עיין בקובץ היכלא ג' מש"כ באריכות בכיור חששות בורר שיש בסננים אלו ואת דעות גדולי ההוראה בזה.

^ב ויש להדגיש שאין מדובר במצב שבו המים מאוסים ואינם ראויים לשתיה מחמת מאיסותם, אלא כוונת הדברים שהמים מעורבים עם גרגרי הפחם ומבחינה מעשית אי אפשר לשתות את המים, ושוב הם מסתננים על ידי מסננות בשבת. והרי זה דומה למים שמעורבים עם חול בכמות גדולה כזו שלא שייך מבחינה מעשית לשתות את המים, שפשיטא שיש מלאכת בורר דאורייתא בהפרדת המים מהחול אם היא נעשית על ידי כלי או לאחר זמן, אף שאין המים נחשבים "מאוסים" אלא כיון שאין הם ראויים לשתיה ולא חשיב משתת בהכי הרי זה ככל תערוכת ב' מינים ופשוט.

חששות בורר מחמת סינון המים העכורים המצטברים במכלי הסינון

ג. אף באופן שלצורך הסינון משתמשים עם גוש אחד של פחם, שכאמור אינו נחשב מעורב עם המים ולכן אין חשש בורר בהוצאת המים ממנו, מ"מ אכתי יש מערכות סינון רבות שסביב גוש הפחם ישנו נייר סינון שמטרתו לעכב מיני פסולת, וסביבו מתאספת כמות לכלוך שפעמים רבות מגיעה למצב שבו אין המים שנמצאים מסביבו הם עכורים מאוד¹ ואינם ראויים לשתיה כלל².

ונמצא שכאשר המים שוכנים בתוך הסנן [לפני שפותחים את הברז להוציא את המים] הם במצב שאין הם ראויים לשתיה וכאשר מוצאים מתוך המכשיר מים הם מסתננים בשבת.

חששות בורר במכלי סינון שיש בתוכם כדורים למניעת אבנית וכן כדורים לנתינת טעם במים

ד. יש לדון בסוג נוסף של מערכות סינון שיש בתוכם כדורים המפרישים חומרים לתוך המים, ויש שמטרתם למנוע אבנית במים, ויש אחרים שמטרתם ליתן טעם טוב במים, כדורים אלו נמצאים במכלי סינון שונים והם מכונים כדורי "סיליפוס", ויש לברר האם יש בזה משום בורר כיון שהמים מעורבים עם הכדורים האלו.

ויש להבחין בזה בין גדלים שונים של אותם כדורים: [א]. כדורים גדולים - בדרך כלל במערכות סינון חיצוניות המסננות את כל המים שנכנסים לדירה והם מותקנים ליד המונה הדירתי, גודל הכדורים הוא כמין זית או ענב, ובזה לכאורה י"ל שאין בזה בורר כיון שהם ניכרים לעצמם אין הם נחשבים מעורבים עם המים, ואין זה דומה לאותם גרגרי פחם קטנים שמתוך קוטנם וצורתם נחשבים כתערובת, ואף שבעלמא נקטינן שזיתים המעורבים במימיהם יש בהם ברירה, שאני הכא שכיון שאין שייכות

והרי גם שם אינו אלא הסרת מונע. וכך ריהטת הפוסקים שאסרו לפתוח ברז מים להוצאת מים חמים מדוד חשמל כיון שנכנסים במקומם מים צוננים שמתבשלים בשבת, ודו"ק.

¹ מבדיקות שנערכו במקומות שונים התברר וכך ראיתי בעיני שבתוך פרק זמן קצר מצטברת פסולת סביב הסנן באופן שאין המים סביבו ראויים לשתיה כלל.

² ואין המדובר בכמות מזערית שרק מי שהוא איסטניס אינו שותה ממנה, אלא בכמות כזו שרובם ככולם של בני אדם ימנעו מלשתותם.

בין המים לבין הכדורים אין אנו רואים אותם מעורבים יחדיו, וכלל גדול הוא בהלכות בורר דמבלי שיש תערובת אין איסור ברירה, והרבה פעמים הגדרת התערובת משתנה בקל בין מקרה למקרה, ומשנה את הדין בין היתר לאיסור דאורייתא. [ויש לברר מה דינם כאשר הם מתקטנים והולכים עקב השימוש בהם, וכפי שנמסר יש למלא כדורים אלו אחת לשנה, ונמצא שיש זמן שגודל הכדורים הופך להיות קטן מאוד שאז יש לחוש לאיסור בורר].

[ב]. כדורים קטנים - הנמצאים בדרך כלל במערכות שמתחת לכיור או במערכות מיני בר למיניהם, כדורים אלה הם קטנים ביותר בגודל של עדשים או גרגרי תירס שבהם נראה טפי דהוי תערובת עם המים, ויש בזה איסור בורר בהפרדת המים מהם.

גרגרים אלו הם בגודל 3-4 מ"מ וכאשר המים מעורבים בתוכם הם אינם ראויים לשתיה כלל³, ונמצא שיש בשימוש בסננים אלו משום בורר [והוא ממש כמו שהיו מונחים בתוכו גרגרי פחם].

חששות בורר במערכות מיני בר עם הכשר לשימוש בשבת

כאמור לעיל ישנם חששות בורר במערכות הסינון השונות, הדבר מצוי הן בסננים שיש בתוכם גרגרי פחם והן בסננים שיש בהם גוש פחם אבל מצטברים לכלוכים סביבות גוש הפחם או סביבות נייר הסינון שמקיף את גוש הפחם. חששות אלו קיימים גם במערכות מיני בר עם הכשר לשימוש בשבת. גם חשש זה של תערובת כדורי הסיליפוס בתוך הסננים קיים ביותר, כיון שחברות מעוניינות שלא תצטבר אבנית בתוך הצנרת ובמכלים והדרך למניעת אבנית היא על ידי שימוש בכדורי "סיליפוס".

גופי כשרות מסויימים נתנו את הדעת על מכשלה זו והיו מביניהם שאסרו את השימוש במערכות הסינון בשבת כלל והורו שהמעוניינים להשתמש בשבת במכשירים אלו צריכים להתקין "ברז עוקף" שימנע

---

¹ כאמור לעיל כיון שמים אלו הרי הם כמים שמעורבים עם חול בכמות כזו שאין המים ראויים לשתיה מבחינה מעשית [ושוב אין הכוונה שאין המים ראויים מחמת מאיסותם, אלא עצם זה שיש כאן תערובת שגורמת שאין המים משתים בהכי, הרי זה ככלל תערובת ב' מינים שיש בה בורר מדאורייתא, וכנ"ל].

בשבת את מעבר המים דרך הסנן, ובאופן זה אין חששות בורר בשבת.

ישנו גוף כשרות מסויים שנותן הכשר לשימוש במכשיר בשבת וכתוב בכתב ההכשר שאין חששות בורר במכשיר כיון שהסנן המשוק עם המכשיר עשוי באופן שיש בתוכו פחם בגוש אחד.

אמנם מבדיקות שנעשו התברר שאחת החברות שמשווקת את אחד ממכשירי המיני בר בכשרות מהודרת, מתקינה סננים אשר יש בתוכם גוש פחם אבל גוש זה חלול ויש בתוכו גרגרים קטנים מאוד של חומר המכונה "סיליפוס" שמיועד למנוע אבנית¹. וא"כ נפל בבירא כל ההיתר להשתמש בסנן זה, דאף שיש בתוכו גוש אחד של פחם מ"מ אכתי יש בתוך הגוש הנ"ל גרגרי "סיליפוס" קטנים שמעורבים במים².

עוד יש לידע שאותה חברה משווקת את הסננים הנ"ל כשהם אטומים ואינם ניתנים לפירוק, כך שגם כאשר במשך הזמן מצטברים לכלוכים וגורמים למים להיות עכורים ביותר, אין אפשרות מעשית לנקות את הסננים הנ"ל³.

---

¹ כאמור השימוש בחומר זה הוא חשוב מאוד כיון שישנם רק ב' דרכים למניעת אבנית: שימוש בגרגרי "סיליפוס", שימוש במערכת סננים המכונים "אוסמוזה הפוכה". וכיון שדרך זו של כדורי "סיליפוס" היא יעילה ופשוטה מעדיפות החברות להשתמש בשיטה זו.

² מבירור שנעשה מול גוף הכשרות התברר שאף שבכתב ההכשר אכן כתוב שהסנן הוא מגוש פחם, ולא מגרגרי פחם, מ"מ הם מודעים לכך שהחברה מכניסה לתוכו גרגרי סיליפוס קטנים, ולדעתם אין בכך חשש. וטעמם שמבדיקה שערכו אין כדורי הסיליפוס פוגמים את טעם המים ואין המים נחשבים כמים "עכורים". אמנם לענ"ד יש בדבר כשגגה היוצאת וכו' שהרי מלאכת בורר אסורה גם כאשר ישנה תערובת של ב' מינים שכל אחד ראוי לאכילה, ומה דהתירו ברירת יין שיש בתוכו מעט שמרים הוא משום דמשתתי בהכי ולכן לא נחשב מצב זה כתערובת, אבל באופן שהיין היה מעורב לגמרי עם השמרים היה אסור לבוררו, וזהו הטעם לאסור פילטרים עם גרגרי פחם זעירים, ודין גרגרי הסיליפוס הוא ממש כגרגרי הפחם, ובשני המקרים אין המים מאוסים בשעה שהם מעורבים עם הגרגרים, אלא שיש כאן מצב שבו אין המים ראויים מבחינה מציאותית לשתייה ויש בברירתם על ידי כלי מלאכה דאורייתא של בורר וכו"ל, והרי זה ממש כמי שבורר שני מינים על ידי כלי שהוא אסור מן התורה.

³ והנה גוף הכשרות הנ"ל שנתן הכשר לאותם מכשירי מיני בר כתב בכתב הכשרות שלו שיש לנקות כל תקופה מסויימת את הסנן

החשש למעשה במכשירי המיני בר הוא בשימוש להוצאת מים קרים

ויש לידע שחשש זה של בורר במערכות הסינון במכשירי המיני בר הנ"ל נוגעת אך ורק בעת השימוש במים קרים בשבת, שבכל הוצאת מים מהמכשיר מסתננים המים השוכנים בתוך בית הקיבול שבתוכו נמצאים המים העכורים או גרגרי הסיליפוס הנ"ל, אבל בהוצאת מים חמים בשבת אין כל חשש, כיון שבמכשירים אלו יש בית קיבול גדול שבתוכו נמצאים המים החמים ואין שום כניסה של מים חדשים בשבת, וכל מה שנמצא בתוך המכשיר בתוך בית הקיבול של המים החמים כבר הסתנן בערב שבת בהיתר. ולכן כל החשש הוא אך ורק בעת השימוש במים הקרים.

מאותם לכלוכים המצטברים סביבו, אמנם בפועל א"א מבחינה מציאותית לעשות זאת כיון שהסננים המשוקים הם אטומים לגמרי, ומבלי לשבור אותם אי אפשר לנקות אותם.

גוש פחם עם כדורי "סיליפוס"

קלציט וגרג פחם

דוגמאות של סנון מלוכלך

